

Asia: VN/36545/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta, laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta sekä lääkelain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sairausvakuutuslaki, 5 luku Lääkekorvaukset, 3 a § Alkuomavastuu

Pykälän 1 momentissa säädettävän alkuomavastuun määrä esitetään muutettavaksi 70 euroon. Vakuutetulla olisi oikeus saada korvausta lääkekustannuksista sen jälkeen, kun kustannukset ylittäisivät 70 euroa saman kalenterivuoden aikana. Pykälään esitetään uutta 4 momenttia, joka sitoisi alkuomavastuun kansaneläkeindeksiin.

Näkövammaisten liitto ei pidä hyvänä alkuomavastuun nostamista ja sitomista kansaneläkeindeksiin. Esityksen vaikutusarvioinnin luvussa 5.2.2.1 käsitellään ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia. Alkuomavastuun ja sen korotuksen merkitys ihmisille vaihtelee merkittävästi, ihmisten tulotason mukaan. Vaikutusarvioinnin mukaan alkuomavastuun korottaminen voisi vaikeuttaa pienituloisten ihmisten mahdollisuuksia hankkia lääkkeitä ennen kuin alkuomavastuu on täyttynyt.

Näkövammaisista ihmisistä huomattava osa on pienituloisia. Tämän esityksen, sekä lukuisten muiden esitysten, suunnitellut tai jo toteutetut leikkaukset koskevat juuri heitä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän lakisääteisen näkövammarekisterin tilastojen mukaan näkövammaisten valtion veronalaisten tulojen keskiarvo oli vuoden 2020 lopussa 20 701 euroa vuodessa ja mediaanitulo 16 796 euroa vuodessa. Tilastokeskuksen mukaan suomalaisen palkansaajan mediaaniansio oli vuonna 2021 3 314 euroa kuukaudessa eli 39 768 euroa vuodessa. Huomattava osa näkövammaisista on kaukana tästä ansiotasosta. Nämä näkövammaiset ovat nuoria, työikäisiä ja ikääntyneitä.

Lääkkeiden alkuomavastuu keskittyy enemmän lääkkeitä käyttävillä alkuvuoteen. Samaan ajankohtaan keskittyvät myös muut omavastuut, sillä maksukatot nollautuvat kalenterivuoden vaihtuessa. Tämä aiheuttaa pienituloisille näkövammaisille toimeentulon ongelmia, jolloin on karsittava jopa kaikkein välttämättömimmistä menoista. Näyttää siltä, että pienituloisten näkövammaisten taloudellista toimeentuloa heikennetään entisestään poliittisilla päätöksillä. Tällöin on todellisenä riskinä tilanne, jossa rikotaan heidän perusoikeuttaan välttämättömään toimeentuloon. Suomen perustuslain ohella on huomattava lakina voimassa oleva YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Sen artikla 28 käsittelee riittävää elintasoa ja sosiaaliturvaa. Artikla on seuraava:

"1. Sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden riittävään omaan ja perheidensä elintasoon, kuten riittävään ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen, sekä elinolojen jatkuvaan paranemiseen ja toteuttavat asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi ilman syrjintää vammaisuuden perusteella.

2. Sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää vammaisuuden perusteella sekä toteuttavat asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi, muun muassa toimilla, joilla:

a) varmistetaan puhdasvesipalvelujen yhdenvertainen saatavuus vammaisille henkilöille sekä asianmukaisten ja kohtuullisen hintaisten palvelujen, laitteiden ja muun avun saatavuus vammaisuuteen liittyviin tarpeisiin;

b) varmistetaan vammaisten henkilöiden, erityisesti vammaisten naisten, tyttöjen ja vanhusten pääsy sosiaaliturvaohjelmien ja köyhyysvähentämishjelmien piiriin;

c) varmistetaan köyhyydessä eläville vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen valtion tuki vammaisuudesta aiheutuviin kuluihin, jotka liittyvät muun muassa riittävään koulutukseen, neuvontaan, rahalliseen tukeen ja tilapäishoittoon;

d) varmistetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertainen pääsy julkisten asunto-ohjelmien piiriin;

e) varmistetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertainen pääsy eläke-etuuksien ja -ohjelmien piiriin."

On myös huomattava, että suurin osa näkövammaisista ihmisistä asuu yksin. Näkövammarekisterin tilastojen mukaan yksin asuvia on 50 %. Kaksin asuvia on 35 %, kolmisin asuvia 7 %, neljästä asuvia 4 % sekä 5 asukasta tai enemmän 4 %. Perheasemaltaan näkövammaisista on perheeseen kuulumattomia 54 %, päämiehen asemassa 17 %, puolisona 7 %, lapsena 7 %, avoperheen päämiehenä tai puolisona 4 % sekä tuntemattomassa asemassa 5 %.

Kun tarkastellaan näkövammaisten tulotasoa, perheasemaa, yksin asumista sekä ikää, on nähtävissä, että lääkkeiden alkuomavastuun korottamisella 70 euroon on kielteisiä vaikutuksia. Kyse ei ole vain iäkkäistä näkövammaisista, vaan myös nuorista ja työikäisistä, joista osa elää koko elämänsä takuueläkkeen varassa. Heillä ei ole mahdollisuutta parantaa tulotasoaan, vaan he ovat pienituloisia läpi elämänsä. Näitä seikkoja ei ole otettu huomioon hallituksen lääkesäästöihin, eikä muihinkaan säästöihin, liittyvissä toimissa.

Lääkelaki, 6 luku Apteekit, 57 § ja 57 f §

Pykälässä 57 säädetään apteekkien ja niiden toimipisteiden lääke- ja hintaneuvonnasta. Esitettävä 57 f § on uusi. Siinä säädetään apteekin oikeudesta poiketa lääkemääräyksestä yksittäisessä poikkeustilanteessa.

Näkövammarekisterin vastaava lääkäri, LKT, silmätautien erikoislääkäri Hannu Uusitalo kommentoi silmälääkkeiden saatavuutta ja esitettäviä lääkelain muutoksia seuraavasti:

Lääkkeiden toimituskatkokset ovat olleet lisääntyvä ja käytännön työtä lisäävä asia. Tälläkin hetkellä potilaat ottavat yhteyttä, kun yksi yleisimmistä glaukoomalääkkeistä, Taflotan, on loppu apteekeista ja maahantuojalta. Esitettävä automaattinen lääkkeen vaihtaminen apteekissa on kannatettavaa, jos lääkkeellä on selvä vaihtoehto. Silmälääkkeiden osalta näin harvoin on.

Geneeriset valmisteet ovat selkein ryhmä (eli sama vaikuttava molekyyli). Silmälääkkeiden osalta näissä on joitain ongelmia: pullo tai pipetti voi olla erilainen ja potilaan voi olla vaikeampi käyttää sitä. Geneerisessä pakkauksessa, eli silmätipassa, olevia apuaineita ei säädellä. Joillekin herkkäsilmaisille tämä voi aiheuttaa ongelmia. Toisaalta näiltä ei voi myöskään hoitava lääkäri välttyä, mikäli vaihtoehtoja ei ole saatavilla.

Silmälääkkeiden osalta olisi hyvä toteuttaa yleinen ohje apteekeille. Ohjeessa kerrottaisiin, miten menetellä, jos jotain yleistä silmänsairauksien hoitoon käytettyä lääkettä ei ole saatavilla. Tästä voisi olla apua apteekeille, joten Näkövammaisten liitto esittää tämän yleisen ohjeen toteuttamista. Ohje on perusteltua tehdä yhteistyössä silmälääketieteen ammattilaisten kanssa.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja osallistamisvelvoite

Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen yli kahdeksan vuotta sitten. Sopimus on voimassa lain tasoisena. Se on Suomea sitova ja sitä on noudatettava.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tämän lausuntopyynnön jakelussa sivuuttanut vammaisjärjestöt eikä siten ole noudattanut YK:n vammaissopimuksen velvoitetta. YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan osallistamisvelvoite on yksiselitteinen. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että lausuntopyyntö olisi tullut lähettää myös eri vammaisjärjestöille. Se, että lausuntopyyntö on yleisesti saatavilla lausuntopalvelu.fi -sivustolla ei ole riittävää.

Hyvä hallinto ja hyvä lainvalmistelu

Säädösvalmistelun kuulemisoppaassa annetaan ohjeet kuulemiseen säädösvalmisteluprosessissa. Oppaassa todetaan, että säädösehdotuksista pyydettyjen kirjallisten lausuntojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Lausuntoaikaa on aihetta pidentää, jos se muuten ajoittuisi yleiseen lomakauteen. Lausuntoaika voi vain perustellusta syystä olla edellä mainittua lyhyempi. Tällöin lausuntoaika perustellaan lausuntopyynnössä sekä hallituksen esityksessä tai asetuksen tai määräyksen esittelymuistiossa. <http://kuulemisopas.finlex.fi/ohje/kuulemisohje/#jakso-1-4-kuulemisen-ajoitus>

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että tämän lausuntopyynnön lausuntoaika ajoittuu yleiseen lomakauteen. Lausuntopyyntö julkaistiin 24.6.2024 ja lausunnot on jätettävä 12.8.2024. Vaikka lausuntoaikaa on seitsemän viikkoa, se ajoittuu yleiseen lomakauteen. Olisi ollut suotavaa, että lausuntoaikaa olisi pidennetty ainakin viikolla, jotta eri tahot ehtivät yleisen lomakauden aikana paneutua esitykseen riittävän huolellisesti ja perusteellisesti.

Lisätietoja

järjestöjohtaja Sari Kokko, sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

Näkövammaisten liitto ry

Jukka Tahvanainen

Sari Kokko

toimitusjohtaja

järjestöjohtaja

Kokko Sari
Näkövammaisten liitto ry